

училища. Тукъ срѣдно на едно училище се падатъ повече отъ двама учители, когато въ турскитѣ и татарскитѣ училища се падатъ срѣдно по 1·2 учители. Въобще, инороднитѣ училища сж по-малки, поради което и персоналтътъ имъ е по-незначителенъ. Това е особено явно отъ броя на ученицитѣ, що посещаватъ тия училища.

Броятъ на ученицитѣ общо въ отстѣпената територия е, както видѣхме, 34,432. Споредъ училищата, които тѣзи ученици посещаватъ, последнитѣ се разпредѣлятъ както следва:

Училища	Брой на ученицитѣ	Срѣдно ученици на 1 училище	Срѣдно ученици на 1 учителъ	На 1000 жители се падатъ ученици
Български	20,591	59·8	77	37
Турски	11,821	34·3	47	41
Татарски	1,828	5·3	55	46
Арменски	120	0·3	40	25
Еврейски	21	0·1	21	22
Нѣмско-протестантски	22	0·1	22	21
Липовански	29	0·1	29	29
Всичко	34,432	100·0	62	38

Най-голѣмъ брой ученици се пада на българската народностъ. Ученицитѣ, които посещаватъ българскитѣ училища, съставятъ 59·8% отъ общия брой на ученицитѣ отъ всички училища. По отношение на жителитѣ отъ всѣка народностъ, най-голѣмъ относителенъ брой ученици има татарската народностъ, у която на 1000 жители се падатъ 158 ученика. На второ мѣсто идатъ българитѣ, чиито училища се посещаватъ отъ 20,591 ученика, които съставятъ 148‰ отъ жителитѣ отъ българска народностъ. Процентътъ на ученицитѣ по отношение на жителитѣ отъ турска народностъ е сравнително малкъ — 111‰, а твърдѣ незначителенъ у евреитѣ и арменцитѣ, а въротно и у другитѣ народности. Тѣзи отклонения могатъ да се обяснятъ, отъ една страна, съ слабото или по-силното прилагане на закона за задължителното обучение, който засѣга всички народности отъ българско поданство, а отъ друга — на това, дето нѣкои малцинства предпочитатъ народнитѣ училища повече, отколкото частнитѣ. Последното обстоятелство обяснява, защо въ еврейскитѣ и арменскитѣ училища процентътъ на ученицитѣ е твърде малкъ. Колкото се касае до турскитѣ училища, то тѣ се посещаватъ сравнително слабо, благодарение на лошото приложение на закона, обяснимо съ малокултурността и религиозния фанатизъмъ у турското население. Високиятъ процентъ ученици у татарското население показва, че у татаритѣ е много по-силно развита нуждата отъ просвѣта, отколкото у останалитѣ мохамедани. Това се дължи преди всичко на обстоятелството, че татаритѣ сж малцинство, а у по-културнитѣ малцинства въобще стремежътъ къмъ запазване на собственитѣ и присъщи на тѣхъ културни особености и тоя къмъ повдигане нивото

на тая култура до степенъ значително по-висока, отколкото общата култура на срѣдата, между която се намира малцинството, е по-силенъ. А знае се, че у татаритѣ, които сж преселници отъ южна Русия, културното развитие е далечъ по-високо, отколкото у турцитѣ.

По отношение броя на училищата, най-много ученици се падатъ пъкъ на българската народностъ. Срѣдно на едно българско училище се падатъ 77 ученика, когато общо за всички училища въ отстѣпената територия тази срѣдна е 62. Подиръ българскитѣ идатъ турскитѣ — съ 55 ученика срѣдно на училище, после турскитѣ — съ 47 ученика на училище. Общо взето, на единъ учителъ се падатъ по 38 ученика въ отстѣпената територия. Тази цифра е по-малка за българскитѣ учители, дето срѣдно на учителъ се падатъ по 37 ученика, а най-голѣма за татарскитѣ — срѣдно на учителъ по 46 ученика.

Отъ изтъкнатитѣ данни въ последната таблица става явно, че учебното дѣло въ отстѣпената областъ е поставено на една значителна височина. Отъ съпоставката на тѣзи данни се вижда, при това, че училищата, принадлежащи на българската народностъ, въ всѣко отношение превъзхождатъ останалитѣ. Това особено силно се изтъква и отъ даннитѣ, които ще следватъ по нататъкъ.

3. Училища по принадлежностъ

По принадлежностъ горнитѣ училища се разпредѣлятъ така: държавни 6, общински 216 и частни 337. Следователно частнитѣ училища преобладаватъ надъ общинскитѣ и държавнитѣ заедно. Тѣзи частни училища принадлежатъ на религиозни и националистични общини. По голѣмата имъ частъ принадлежатъ на мохамедански (турски и татарски) религиозни общини. Отъ българскитѣ училища частни сж само 47. Всички инородни училища, съгласно закона за народната просвѣта, се третираатъ като частни. Тѣхната издръжка е въ тежестъ не на административната, но на респективната религиозна община, или на чуждестранни мисии и общества. Държавата ги покровителствува и често субсидира.

Въ долната таблица е показано, какъ се разпредѣля учителскиятъ персоналъ и ученицитѣ по училищата въ зависимостъ отъ принадлежността на последнитѣ:

Видове училища	Брой на			Срѣдно учители на 1 училище	Срѣдно ученици на едно училище	Срѣдно учители на единъ учителъ
	училищата	учители	ученицитѣ			
Държавни	6	31	532	5·2	89	17
Общински	216	483	19,161	2·2	89	40
Частни	337	385	14,739	1·1	44	38
Всичко	559	899	34,432	1·6	62	38

Държавнитѣ и общинскитѣ училища се посещаватъ най-много.